

PRIMJENA KREATIVNIH TEHNIKA U RAZREDNOJ NASTAVI

Sažetak: U radu se pojmovno određuje kreativnost i kreativne tehnike i sadržajno se nude načini kako kreativne tehnike primijeniti u nastavnim situacijama školskog učenja. Autor navodi čitav niz kreativnih tehnika kao što su: oluja ideja, mape uma, vođena fantazija, kockarenje, šest šešira, razmisli/ spari/ razmijeni, top 10, udica, akrostih, činkvina i dr. čija je važnost u nastavi neupitna, jer takve tehnike osim što potiču učenike da razviju svoje kreativne potencijale i motiviraju učenike te poboljšavaju odnose. Kao glavne osobine kreativnosti uzimaju se dva elementa: kreativan pojedinac uočava, vidi, doživljava, kombinira stvari i pojave na posve nov, drugačiji, neuobičajen način i kreativan pojedinac proizvodi nove, drugačije, neuobičajene ideje i djela.

U radu je istaknuta važnost primjene kreativnih tehnika u nastavnom procesu jer omogućuju učenicima da dožive nastavno gradivo na drugačiji način, da se aktiviraju, međusobno povežu, te oslobode svoje ideje i stvore nešto originalno i drugačije.

Ključne riječi: kreativnost, kreativne tehnike, nastavnik, nastava.

Uvod

O kreativnosti, njenom značenju i važnosti danas se mnogo govori, ali još uvijek postoje škole u kojima je ona nepoznanica. Kreativnost je važna ljudska značajka i potrebno ju je poticati u nastavi kako bi nastava bila bliža ljudskim potrebama, a time i kvalitetnija. Dok se nekada smatralo da samo pojedinci imaju „dar“ kreativnosti, danas se smatra kako sva djeca posjeduju kreativne potencijale, potencijale koje se treba poticati i razvijati od najranije dobi.

Iako su brojna istraživanja provedena u drugoj polovici dvadesetog stoljeća pokazala kako učenici bolje i lakše uče pomoću različitih kreativnih tehnika, učenike se i dalje u brojnim školama obrazuje isključivo tradicionalnim nastavnim metodama. Tradicionalno obrazovanje nije okrenuto prema djetetu i njegovim potrebama, već potrebama društva.

„Odnos škole i kreativnosti gledajući kroz povijesni razvoj nije bio idealan, a i danas brojni kritičari škole ukazuju da ona više koči nego li razvija kreativnost. To je uvjetovano kako općom organizacijom odgojno-obrazovnog procesa, koji je teško uskladiti sa stvaralačkim procesom, tako i filozofijom škole koja je prvenstveno orijentirana na konvergentno mišljenje i postojanje „samo jednog točnog odgovora.“ (Bognar, 2011).

Dryden i Vos (2001) ističu kako je zapanjujuća činjenica to što se kreativne tehnike ne poučavaju u većini škola, premda su one na više načina naš ključ za budućnost. „Štoviše, još gore: školski se testovi temelje na načelu prema kojemu svako pitanje ima samo jedan točan odgovor. Najveća otkrića u životu dolaze, međutim, iz potpuno novih odgovora.“ (Dryden i Vos, 2001: 187).

Ovu smo temu odabrali jer izostanak kreativnosti u školama smatramo problemom koji bi se što prije trebao riješiti zbog dobrobiti učenika, te njihovog što kvalitetnijeg razvoja. U poticanju kreativnosti potrebno je uključiti sve nastavnike odgojno-obrazovnih ustanova, te porodicu i cjelokupnu zajednicu. Nastavnici odgojno-obrazovnih ustanova trebali bi biti spremni na cjeloživotno učenje kako bi mogli poticati kreativnost i biti u korak s vremenom. Brojni autori smatraju kako je kreativna nastava ključ u rješavanju brojnih problema današnje škole. Jedan od njih je i Starko (2005) koji ističe kako kreativna nastava treba sadržavati kreativne i eksperimentalne metode i tehnike učenja u nastavi koje će omogućiti učenicima da razvijaju kreativno mišljenje i budu originalni.

Pojam kreativnosti

Riječ kreirati nastala je od latinske riječi *creare* što znači stvarati, proizvoditi stvari koje prije nisu postojale. (Bognar, 2010). Na temelju te riječi nastala je suvremena riječ kreativnost koja upućuje na moć stvaranja, izumljivanje ili proizvodnju; umjetničko stvaralaštvo i sudjelovanje u nečemu korisnom ili vrijednom (konstruktivnom, svrhovitom). Kreativnost je mišljenje i odgovarajući proces koje povezuje naše prethodno iskustvo, odgovore na stimulanse (objekti, simboli, ideje, ljude, situacije) i stvaranje najmanje jedne jedinstvene kombinacije (Parnes u Isenberg i Jalongo, 1997: 4–5).

Različiti su pokušaji i prilazi pojmovnom određenju kreativnosti. U pedagoškoj literaturi pojam kreativnosti upotrebljava se u dva značenja: – kreativnost kao jednoznačnost za stvaralaštvo, tj. stvaranje novih i originalnih umjetničkih, tehničkih i drugih tvorevina – kreativnost kao osobina (ili skup osobina) koje će stvaralaštvo omogućiti, potaknuti, izraziti. Sami izrazi stvaralaštvo i kreativnost često se uspoređuju. Tako, na primjer, Previšić kaže da je stvaralaštvo „orijentirano na proces i produkte znanstvene i umjetničke vrste, dok se kreativnost češće upotrebljava u svakodnevnom govoru ili (kao kod Maslowa) opisivanju nekih osobina ličnosti“ (Previšić, 1984: 48).

Ozimec pod pojmom kreativnosti razumijeva „takvo stvaralaštvo kojim se stvara nešto novo, drugačije od dotadašnjeg, koje uključuje rješavanje problema na svoj način, otkrivanje do tada nepoznatog. Kreativnost je najviši oblik stvaralaštva kao što je kreativni ili inventivni rad najviši oblik rada“ (Ozimec, 1987: 20).

Premda je pojam kreativnosti prisutan još za vrijeme antičke Grčke i Rima, njegovo intenzivnije proučavanje počinje tek sredinom dvadesetog stoljeća. Bognar i sur. (2008) govore o pristupima proučavanja kreativnosti, a to su: mistički, psihodinamički, kognitivni, socijalno-psihološki i konfluentni pristup. U mističkom pristupu, kreativnost je neobjašnjiv pojam koji se

pripisuje nadnaravnom. Za psihodinamički pristup kreativnost nastaje kao posljedica napetosti između svjesne realnosti i nesvjesnih nagona. Kognitivni pristup kreativnost promatra kao dio šireg procesa razmišljanja, a ne kao samostalni proces. Zatim socijalno-psihološki pristup koji smatra da su motivacija, socijalna klima i osobine ličnosti važne za kreativni proces, te konfluentni pristup koji smatra da se kreativnost sastoji od više dimenzija i pristupa i obuhvaća kognitivni, psihološki i sociološki pristup naglašavajući važnost utjecaja okoline na kreativnost (Bognar, Somoljani, 2008).

Veliki utjecaj na novo shvaćanje pojma kreativnosti imao je psiholog Joy Paul Guilford koji je smatrao kako se kreativnost ne može poistovjećivati s inteligencijom, te je mišljenje podijelio na konvergentno i divergentno. Konvergentno mišljenje vezano je uz logičko zaključivanje, pronalaženje ispravnog rješenja, dok je divergentno mišljenje vezano uz pronalaženje što većeg broja ispravnih rješenja, te je osnovna karakteristika kreativnosti.

Mnogo je definicija kreativnosti, što upućuje na to koliko je taj pojam još uvijek složen i zagonetan. Postoje dvojbe u shvaćanju i definiranju pojma kreativnosti, dok jedni smatraju da je kreativan samo onaj pojedinac koji proizvodi, drugi misle da je i sposobnost uočavanja neobičnog znak kreativnosti. Kao glavne osobine kreativnosti uzimaju se dva elementa:

- 1) Kreativan pojedinac uočava, vidi, doživljava, kombinira stvari i pojave na posve nov, drugačiji, neuobičajen način
- 2) Kreativan pojedinac proizvodi nove, drugačije, neuobičajene ideje i djela (Čudina Obradović, citirano u Huzjak, 2006).

Kreativne tehnike

Nastavnici imaju svoj plan i program rada i često trebaju biti „čarobnjaci“ da učenike zainteresiraju za gradivo koje je propisano i često dosadno. No, kako na svakom satu održavati pozornost, naglasiti važnost predmeta, graditi pouzdanje u sposobnosti i poticati zadovoljstvo učenika? Jedan je od odgovora da redovito trebaju koristiti nastavne i kreativne tehnike kojima povećavaju interes i zanimanje za predmet te sam njegov sadržaj (Trškan, 2006).

Kreativnost se u suvremenoj literaturi sve češće definira kao stvaranje nečeg novog, što je rezultat rada divergentnog procesa mišljenja ili trenutačnog inspiracijskog procesa, ali oba su ova procesa oblici ponašanja ličnosti koji se u biti i u osnovi moraju razvijati učenjem. Za nastavnike je, međutim, od posebnog značaja spomenuti da je dokazana činjenica da od izbora kreativnih tehnika učenja ovisi proces razvijanja i stvaranja kreativnih relacija i odgovora kod učenika, tj. da određene tehnike učenja stvaraju i razvijaju daleko kreativnije učenike. Kreativni nastavnik je središnji faktor u stvaranju kreativnih odgojnih situacija koje će omogućavati

kreativno učenje, a obostrano kreativno ponašanje nastavnika i učenika, tj. njihova interakcija, utjecat će na razvoj kreativnih potencijala kod učenika.

Dryden i Vos (2001) govore o tome kako je nužno promijeniti dosadašnje načine učenja, te smatraju problematičnim to što se kreativne tehnike ne poučavaju u većini škola, jer su one naš ključ za budućnost. Važno je da učitelji i nastavnici stalno rade na sebi, te ovladaju kreativnim tehnikama kako bi ih mogli koristiti u praksi i kako bi njihova nastava bila kvalitetnija i usmjerenija na učenike i njihove potrebe.

Mnogi psiholozi i pedagozi bave se istraživanjima vezanim uz poticanje kreativnosti s ciljem da pronađu najbolji mogući model poticanja kreativnosti u nastavi, te kreativne tehnike koje su najdjelotvornije. Kreativne tehnike omogućuju učenicima da dođive nastavno gradivo na drugačiji način, da se aktiviraju, međusobno povežu, te oslobode svoje ideje i stvore nešto originalno i drugačije.

Danas je kreiran čitav niz kreativnih tehnika kao što su: oluja ideja, mape uma, vođena fantazija, kockarenje, šest šešira, šest univerzalnih pitanja, udica, akrostih, činkvina i dr. čija je važnost u nastavi neupitna, jer takve aktivnosti osim što potiču učenike da razviju svoje kreativne potencijale i motiviraju učenike te poboljšavaju odnose.

S obzirom na brojnost tehnika u radu su navedene one koje najčešće koristimo u svom radu.

BRIGHSTORM (oluja ideja ili mozgalica)

Ovo je tehnika koja se koristi u uvodnom dijelu sata (motivacija) i predstavlja iznošenje asocijacija u vezi sa nekim pojmom. Ne procijenjuje se točnost asocijacije niti se treba poštovati (pri pisanju) gramatička ili pravopisna pravila. Njome se podstiče grupna kreativnost i generiše veliki broj različitih ideja. Ova tehnika pridonosi zadovoljstvu učenika, čini timski rad zanikljivijim i pomaže izgradnju tima. Trajanje – nekoliko minuta.

PREDVIĐANJE NA OSNOVU POJMOVA

Ovo je tehnika koja se često koristi u nastavi za različite svrhe. Podijelite učenike u parove. Ukoliko radite neki tekst (lektira, odlomak iz čitanke, gramatika) na tabli zapišite popis riječi koji se odnose na likove, okruženje i dio priče. Zamolite parove učenika neka porazgovaraju o čemu bi mogla govoriti priča i da svoja predviđanja u vezi sa njom zapišu. Nakon toga se čita priča u cjelini (ili obrađuje nastavna jedinica iz gramatike) tokom čega

učenici mogu pratiti jesu li što uspjeli predvidjeti. Učenici vole ovu tehniku iz vrlo jednostavnog razloga, jer vole maštati, zamišljati, ali i stvarati vlastite priče.

KWL(znam/ želim znati/ naučio-la sam) TABELA

Počnite tražeći od učenika da za četiri minuta u paru naprave listu svega što znaju ili misle da znaju o nekom problemu ili temi koja će se obrađivati. U međuvremenu na tabli nacrtajte KWL tabelu. Kada parovi završe svoju diskusiju, zamolimo cijeli razred da razmijeni svoja saznanja o određenoj temi. Njihova saznanja upisujemo u stupac Znam. Pitati učenika šta bi željeli da još saznaju o zadanoj temi i to upisujemo u stupac Želim znati. Nakon toga obrađujemo zadanu temu ili učenici čitaju tekst o temi, te pitamo učenike na koje su informacije još naišli, a o kojima nisu postavili pitanje prije tumačenja ili čitanja teksta. Te informacije zapisujemo u stupac Naučio sam.

know – znam	wont to know – želim znati	learn – naučio /la sam
-------------	----------------------------	------------------------

VENOV DIJAGRAM

Venov dijagram sastoji se od dva (ili više) velika kruga koji se djelimično preklapaju prostorom u sredini. Može poslužiti za suprotstavljanje ideja ili da se pokaže kako se one preklapaju. Pretpostavimo npr. da učenici upoređuju naselja, grad–selo. Venov dijagram s dva preklapajuća kruga omogućio bi razredu poređenje obiljetja tih naselja, i onih po kojima se razlikuju i onih koja su im zajednička, ili npr. upoređuju geometrijska tijela, kocka–kvadar).

AKROSTIH

Akrostih je malo zahtjevnija tehnika mada je mogu raditi i mlađa djeca čim bolje nauče da čitaju i pišu. Ako obrađujemo tekst dobro je u akrostihu dati ime nekog lika iz priče i reći djeci da opišu taj lik, napišu svoje mišljenje ili stav o njemu tako da svaka rečenica započne jednim slovom imena lika.

ČINKVINA (pjesma od pet stihova)

Naziv dolazi od talijanske riječi za broj pet, što znači kako je činkvina pjesma od pet stihova. Kad uvodite činkvinu obavezno recite učenicima neka zapišu pravila stvaranja činkvine. Pokažite im jedan do dva primjera. U početku možda neće ići lako, ali ako je uvedete kao pravilo nakon svake nastavne jedinice postat će dio učeničke kreativnosti. Za početak

možete dati stvaranje činkvine u paru ili u grupi (učenicima kojima ide teže). Kada se učenici priviknu mogu ih pisati samostalno.

Upute za pisanje činkvine:

1. Prvi je red opis teme u jednoj riječi (najčešće imenica);
2. Drugi je red opis teme u dvije riječi (dva pridjeva);
3. Treći red sadrži tri riječi koje opisuju radnju (najčešće tri glagolske imenice); 4. Četvrti red je fraza od četiri riječi koje izražavaju osjećaje u vezi sa temom;
5. Peti red je sinonim (jedna riječ) koja ponovno sažima bit teme.

Ukoliko se radi o djeci mlađeg školskog uzrasta, prilagodite im pojašnjenje, jer se npr. u prvom razredu ne uče glagoli. Oni mogu samo kristeći riječi ili rečenice koje se sastoje od dvije, tri ili četiri riječi, opisati neki lik, pojavu ili predmet.

MAPA UMA

Ovakav način učenja omogućava da koristimo i (pamtimo) veoma obimnu materiju, sjećajući se samo suštine bez velikih osvrtnja na detalje. Mape uma predstavljaju grafički prikaz jasnog i kreativnog. Ovaj grafički prikaz se kreće od centra (sredine) ka krajevima sve više se granajući. Polazi se od osnovnog pojma ili teme, sve više ga razlažući i opisujući dok se ne stvore ključne riječi za opis tačke od koje smo krenuli. Ključne riječi imaju ulogu da stvore asocijaciju na određeni sadržaj izuzimajući nevažne detalje. Crtanje se radi tako što za svaku granu za koju smo definisali boju, definišemo i neku riječ koja je objašnjava (nju upisujemo horizontalno, iznad grane). Riječi treba da budu štampane i da ih je što manje (rečenice ne dolaze u obzir). U crtanju grana kao i u pisanju riječi preporučuje se maštovitost, dakle, što više stilova i načina za crtanje. Ne postoji konkretan smjer ili plan crtanja, ali je važno da se organizujemo tako da sve bude čitko i vidljivo. Dobra ideja je da grane pri raščlanjivanju budu sve tanje i tanje kako bismo imali uvid u važnost pojmova koje ucrtavamo (što su grane tanje u pitanju je veći detalj).

DVOSTRUKO VOĐENJE DNEVNIKA

Za dvostruki dnevnik potrebno je povući uspravnu liniju po sredini praznog lista papira. S lijeve strane treba zapisati neku riječ, odlomak ili pjesničku sliku iz teksta (citat, navod). S desne strane lista treba zapisati komentar o navodu. npr. Zbog čega su zapisali baš taj citat? Na što ih je podsjetio?

NEŠTO IZ KNJIGE

ZAŠTO BAŠ TO?

Važno je upozoriti učenike da u desnoj koloni ne PREPRIČAVJU citat nego svoje reakcije na citat. Dvostruki dnevnik je tehnika kojom učenici tekst koji čitaju povezuju s vlastitom znatiželjom, iskustvima i ličnim reakcijama na pročitano.

T...TABELA

T...tablica je višenamjensko vizualno pomagalo pri bilježenju binarnih odgovora DA/NE, ZA/ PROTIV, ili USPOREDI/ KONSTATIRAJ. Učenici mogu T...tablice načiniti u parovima usporediti svoje T...tablice sa onima drugog para. Nastavnik vodi postupak stvaranja razredne T...tablice o odabranoj temi.

PRIMJER

DA	NE

GLEDANJE TV EMISIJA

ZA	PROTIV
nismo sami; zabavimo se; nešto naučimo; roditelji ne; brinu gdje smo.	stalno sjedimo; sve emisije nisu za nas, gledamo što ne razumijemo; ne igramo se.

RAZMISLI/ SPARI/ RAZMIJENI

Ovo je tehnika brze aktivnosti saradničkog učenja koja od učenika traži razmišljanje o tekstu te da im drugi pomažu u oblikovanju ideja. Može se ponavljati nekoliko puta tokom čitanja ili predavanja. Na pitanja koja je nastavnik pripremio unaprijed, npr. Šta je za tebe škola? Učenici razmišljaju o temi, a onda svoje misli svaki ponaosob razmjenjuje s ostalima.

Ova tehnika omogućuje učenicima sigurnost i potvrdu svog odgovora ili ideje. Kad učenik sam riješi zadatak ili ako nije siguran, dobro će mu doći, i pomoći će mu, da u radu s drugim učenikom dođe do rješenja, otkloni netačnost ili potvrdi svoj odgovor. Sve ove tehnike traže samo upornost u sprovođenju. Zahtjevaju vrijeme, pripremu na jedan drukčiji način, ali stvaraju kreativnu atmosferu u razredu.

„TOP LISTA“

Učenici se stalno susreću sa listama prvih deset (ili prvih pet) na televiziji, radiju, a u ovakvim zadacima oni treba da navedu deset (ili pet, tri...) načina, razloga i primjene. Ti zadaci navode učenike na dublje, šire i kreativnije razmišljanje o određenoj temi, npr. zadatak: Navedi deset razloga, načina zašto imati psa za kućnog ljubimca!

TOP LISTA 10

1. _____	6. _____
2. _____	7. _____
3. _____	8. _____
4. _____	9. _____
5. _____	10. _____

VIDIM – MISLIM – PITAM SE

Ova tehnika pomaže nastavnicima ispitati što učenici znaju/ misle o nekom predmetu, događaju ili pojavi. Također im pomaže djecu potaknuti na promišljanje i postavljanje pitanja koja vode ka daljem istraživanju i propitivanju. Pitajte učenike: Što vidite/ zapažate/ uočavate (fotografija, predmet, tekst...)? Što mislite o tome? Koja pitanja vam padaju na pamet?

ŠEST ŠEŠIRA (tehnika paralelnog mišljenja)

Tehniku „Šest šešira“ osmislio je Dr Edward de Bono. Ona predstavlja jednostavan i efikasan postupak koji potiče suradnju, povećava produktivnost, kreativnost i inovativnost. „Šest šešira“ vas uči kako:

- podijeliti mišljenje na šest različitih načina koji su metaforički prikazani sa šeširima (promjenom šešira mijenjamo naš način mišljenja);
- povećati učinkovitost skupa i skratiti vrijeme njegova trajanja;
- istražiti svaku situaciju ili problem i stvoriti alternative koje izlaze izvan okvira očiglednih rješenja;
- koristiti tehniku „paralelnog mišljenja“ za ohrabivanje ideja i kao efikasnu alternativu sukobljavanju mišljenja,
- koristiti različite vrste mišljenja;
Kako koristiti tehniku „šest šešira“? ;
- Odaberite problem;
- Odaberite jedan šešir, npr. bijeli i recite sve što znate o tom problemu. Zatim izaberite drugi šešir, npr. crveni i recite što koji vam se osjećaji ili intuitivne misli javljaju s

obzirom na postavljene probleme. Nastavite se izmjenom šešira sve dok ne iskoristite sve šešire;

- Redoslijed šešira može biti proizvoljan.

BIJELI ŠEŠIR podsjeća na papir. Bijeli šešir zanimaju informacije. Kada stavimo bijeli šešir tada postavljamo neka od sljedećih pitanja: „Što znamo?“ „Koje informacije trebamo?“ „Što bismo trebali pitati?“ Bijeli šešir se koristi kako bi usmjerili pažnju na informacije koje imamo ili nam nedostaju.

CRVENI ŠEŠIR upućuje na vatru i toplinu. Crveni šešir ima veze sa osjećajima i intuicijom. Vi možda ne znate razlog zašto vam se nešto sviđa ili ne sviđa. Kada je crveni šešir u upotrebi, imate priliku iskazati svoje osjećaje i intuiciju bez bilo kakvog objašnjavanja. Vaši osjećaji postoje i crveni šešir vam daje dozvolu da ih iskažete. Ovo je svakako jedan od šešira koji se najčešće koristi.

Crna boja nas podsjeća na sučev plašt. **CRNI ŠEŠIR** nas poziva na oprez. On nas čuva od nepromišljenih odluka koje bi mogle biti štetne. Crni šešir nas upozorava na rizik i na moguće nedostatke naših odluka. Bez crnog šešira mi bismo cijelo vrijeme bili u nevolji. Unatoč tome crni šešir ne treba suviše često koristiti jer tada može biti opasan.

Žuto podsjeća na sunce i optimizam. Pod **ŽUTIM ŠEŠIROM** nastojimo pronaći sve ono što je pozitivno. To možemo učiniti postavljajući neka od sljedećih pitanja: „Što su prednosti?“, „Tko će imati koristi?“, „Kako će se korisni učinci dogoditi?“, „Koje su ostale vrijednosti?“.

Zeleno podsjeća na vegetaciju koja upućuje na rast, energiju i život. **ZELENI ŠEŠIR** je kreativni šešir. On je namijenjen planiranju i stvaranju novih ideja. Pod zelenim šešikom možemo predlagati promjene i alternative predloženim idejama. On nam omogućuje raspravu o različitim mogućnostima. Kada koristimo zeleni šešir svi stvaramo.

PLAVI ŠEŠIR je namijenjen razmatranju samog procesa mišljenja. Npr. možemo se zapitati što ćemo sljedeće učiniti ili u čemu smo do sada uspješni. Plavi šešir možemo koristiti na početku rasprave kako bismo odlučili o čemu ćemo raspravljati i što očekujemo od rasprave. On nam može pomoći u dogovaranju rasporeda korištenja ostalih šešira. Plavi šešir može poslužiti za razmatranje učinjenog na kraju rasprave.

KOCKARENJE

Tehnika poučavanja koja omogućuje obradu neke teme iz različitih perspektiva, pri čemu se učenici služe kockom na čijim su plohamo napisane natuknice za mišljenje i pisanje. Strategija slijedi vrste mišljenja po Bloomovoj taksonomiji: OPIŠI, USPOREDI, POVEŤI, RAŠĀLANI, PRIMIJENI, ZA/ PROTIV.

Ova tehnika od učenika traži da razmišljaju o tekstu i da im drugari pomažu u oblikovanju ideja. Podstiče učenike da prošire razmišljanje. Svaki učenik u grupi će bacanjem kocke dobiti svoj zadatak, dio je tima i nema onih koji će ostati bez zadatka. Tehnika KOCKARENJE je odlična za poticanje kreativnosti, saradničkog učenja, međusobne saradnje i komunikacije unutar grupe.

Koraci za nastavnika:

1. Učenike podijeliti u grupe po šest učenika u grupi;
2. Svaka grupa ima kocku sa brojevima od 1–6, na svakoj plohi kocke označen je jedan zadatak;
3. Nastavnik je za svaku grupu pripremio nastavne listiće sa zadacima koji su označeni brojevima od 1–6;
4. Svaki član grupe baca kocku, broj koji je dobio je ujedno i broj njegovog zadatka (brojevi unutar grupe se ne mogu ponavljati);
5. Zamoliti učenike da nekoliko minuta pojedinačno razmisle o mogućim odgovorima na postavljena pitanja i zapišu na nastavni listić;
6. Učenici se unutar grupe podijele u parove i razmjenjuju odgovore. Nakon što jedan učenik pročita odgovor drugi reaguje pitanjem ili pohvalom ili kažu šta bi još dodao, napisao. Za ovu aktivnost potrebno je samo nekoliko minuta;
7. Nakon diskusije svaki član grupe na papir u obliku kocke zapisuje svoje „dorađeno“ rješenje zadatka;
8. Objedinjavanje odgovora na nivou grupe i formiranje mreže KOCKE.

„UDICA“

„Udice“ predstavljaju zadatke, situacije ili pitanja koja „pecaju“ dječju pažnju i pokreću ih da aktiviraju znanje koje već imaju i povežu ga s novom situacijom i uvedu djecu u predmet izučavanja i potaknu njihov interes.

Najbolje udice su one koje potiču djecu da:

- Rješavaju stvarne, životne probleme (simulirane ili autentične);
- Istraže temu ili oblast kako bi samostalno došli do odgovora na otvorena pitanja;
- Istražuju, ispituju i propituju postojeće informacije;
- Iznalaze nova rješenja.

Primjeri udica:

- Novinski članak (Danas sam pročitala/ jako me iznenadio/ uznemirio... što vi mislite...);

- Posjeta/pismo (stvarne ili izmišljene) osobe koja ima problem koji treba riješiti;
- Moguća problemska situacija (nestanak vode, struje... kako riješiti problem snabdijevanja u međuvremenu...);
- Nekome treba pomoć (osoba, životinje...);
- Odluka koju treba donijeti (putovanje, nabavka, zanimanje...).

Ove tehnike nisu veoma bitne, mogu se prilagođavati, mijenjati, kombinirati već prema vlastitom iskustvu. Sve ove tehnike traže pripremu i dobro razumijevanje kako bi se mogle dobro objasniti učenicima i sprovesti kroz nastavu. Sve su ove tehnike već desetljećima prisutne u američkoj i europskoj edukaciji tako da su zapravo odavno sastavni dio njihovog obrazovanja. Iako su vrlo popularne one ne isključuju rad nastavnika koji je zapravo i dalje važna karika u provođenju nastavnog procesa.

Primjena kreativnih tehnika u nastavnom radu

Predmet: Moja okolina 1. razred

Nastavna jedinica: Ćivot i rad članova porodice

Uvodni dio časa:

Aktivnost 1. – *Tehnika: UDICA – Pismo*

Dećurni ućenik ulazi u učionicu, pozdravlja se sa učenicima i učiteljicom i kaže da ima pismo za njih. Učiteljica će izgledati iznenaćeno, što će vjerovatno biti slučaj i sa samim učenicima.

Otvoriti pismo i proćitati ga učenicima:

„Dragi moji drugari,

Ja se zovem Ismar. Ćivim sa mamom, tatom i sestrom. U našoj porodici se pojavio jedan veliki problem. Molim vas da me saslušate i pokušate mi pomoći. Naime, naša kuća je u velikom neredu. Danima se odjeća ostavlja na svakom mjestu u stanu, mama ne kuha rućak, prašina se vidi na sve strane, a u dnevnom boravku sjedimo u mraku jer je prije tri dana pregorjela sijalica. Moji autići i sestrine lutkice su svugdje po podu, a nakupili smo i dvije kese pune smeća. Sigurno se pitate zašto je to tako. Pa, mi se u porodici ne moćemo dogovoriti ko treba šta raditi. Ne znamo kako da podjelimo poslove tako da svako radi ponešto. Moja sestra samo sluša muziku. Tata kaže da on ne ťeli ništa raditi kod kuće, ja volim mnogo da ćitam knjige, a mama je odlučila da ni ona više neće ništa raditi.

Molim vas pomozite nam da riješimo naš problem. Pomozite nam da se dogovorimo ko će šta raditi u našoj porodici. Ćekam vaš odgovor.

Vaš drugar Ismar!

 Aktivnost 2. – Tehnika: VELIKO 4

Nakon što se pismo pročita, postaviti učenicima sljedeća pitanja:

Koji problem ima Ismarova porodica? **Kako** znamo da je njihova kuća u neredu? **Zašto** je to tako? **Šta** Ismar traži od nas?

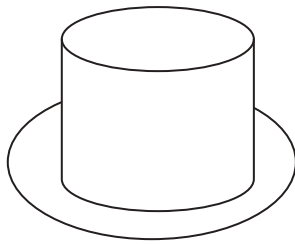
Najava nastavne jedinice: „Na današnjem času naučit ćemo kao se dijele poslovi unutar porodice i da je važno da svaki član porodice nešto radi.“ *Glavni dio časa:*

Aktivnost 3. – Tehnika – ŠEST ŠEŠIRA

Strategiju prilagoditi radu sa učenicima prvog razreda i to na sljedeći način:

Bijeli šešir

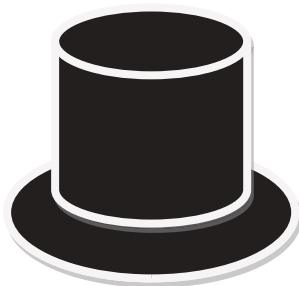
Učiteljica
kako su
najčešće

stavlja na glavu bijeli šešir. Sa učenicima razgovarati poslovi podjeljeni u njihovim porodicama. Šta radi mama, šta otac, šta rade oni, njihov brat ili sestra.

(Na ovaj način prikupit ćemo informacije o tome kako su poslovi podijeljeni u drugim porodicama)

Crni šešir

Učiteljica stavlja na glavu crni šešir.

Pitati učenike šta se sve loše može desiti u ovoj porodici ako nastave ovako da se ponašaju.

Podsjetiti ih kakva je situacija u kući zbog neobavljanja kućnih poslova.

Aktivnost 4. – Slijedi rad u grupama.

Dvije grupe će biti u ulozi Zelenog šešira

Prva grupa dobit će sljedeću sliku:

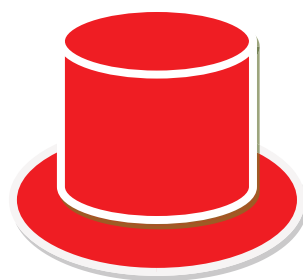
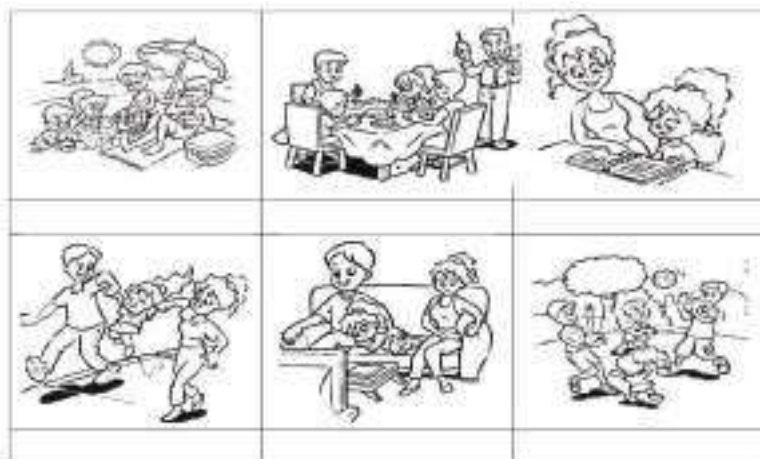

Imaju zadatak da razgovaraju o tome koje kućne poslove mogu obavljati djeca. Obojit će sličice i reći koje prijedloge mogu ponuditi Ismaru da riješi svoj problem.

Druga grupa dobit će ovu sliku: Učenici imaju zadatak da oboje samo one sličice na kojima su prikazani poslovi koje mogu obavljati Ismar i njegova sestra. Tokom izvještavanja pitati ih ko bi trebao obavljati poslove koji su prikazani na sličicama koje nisu obojili.

Treća grupa će biti u ulozi Crvenog šešira.

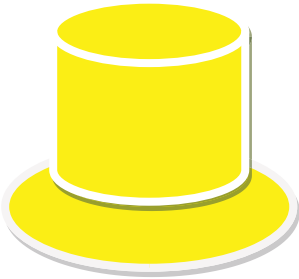
Učenicima će biti ponuđena sljedeća slika:

Imaju zadatak da razgovaraju o tome šta radi porodica na svakoj slici. Kako se osjećaju dok se

zajedno druže? Obojit će sličice!

Četvrta i peta grupa će biti u ulozi Žutog šešira.

Četvrta grupa: Imaju zadatak obojiti sličice na kojima su djeca sretna dok obavljaju svoje poslove. Trebaju razgovarati o tome zašto je važno da oni ovo rade.

Peta grupa: Imaju zadatak da opišu kako su članovi porodice podijelili poslove. Kako će zbog toga izgledati njihov stan? Ko će imati sve koristi od toga?

Šesta grupa ima ulogu Plavog šešira.

Učenici zadatak da šta sve rade ove porodice. Ko koje poslove trebaju

imaju opisu članovi obavlja i obojiti

sličice.

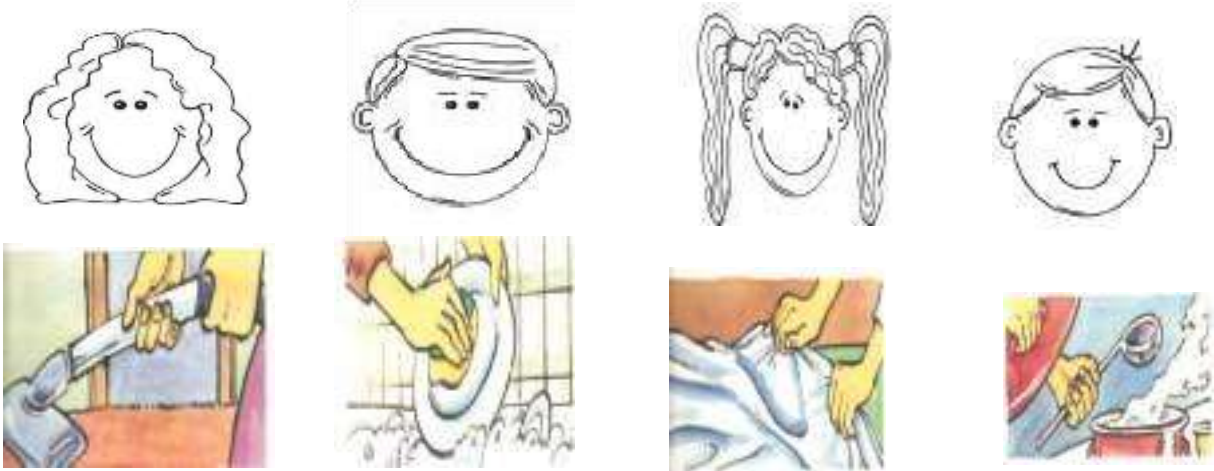
Ova slika će biti rješenje za problem koji ima Ismir. Poslat ćemu je kao odgovor na njegovu molbu da mu pomognu.

Aktivnost 5. – Izvještavanje po grupama.

Završni dio časa:

Podijeliti učenicima listiće za individualni rad.

Učenici imaju zadatak da povežu sličice sa likovima (mama, tata, brat, sestra) sa kućnim poslovima koje oni mogu raditi.

Predmet: Bosanski, hrvatski, srpski jezik i književnost, IV razred

Nastavna jedinica: Pjesma „Moja Baka“, Muharem Omerović

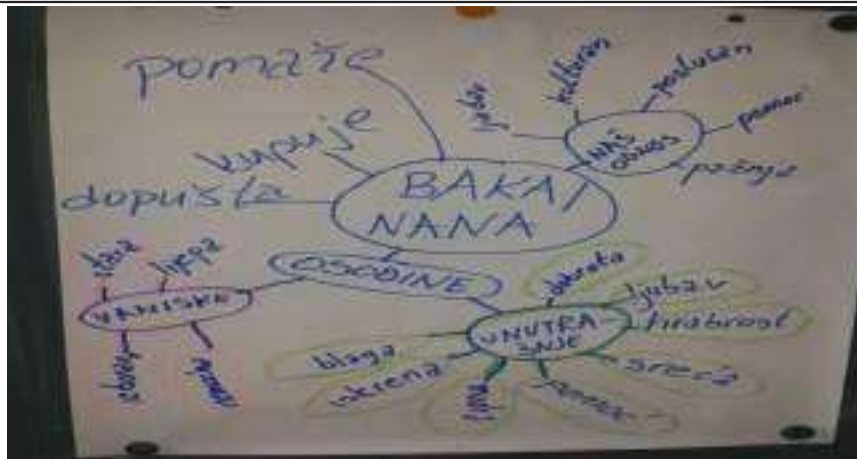
Uvodni dio:

Interesovanje učenika pobuditi i uvesti ih u sadržaj časa *tehnikom Oluja ideja i Mapa uma*.

Aktivnost 1. – Asocijacija na riječ BAKA

Zamoliti učenike da u sljedeća tri minuta kažu što više riječi koje im padnu na pamet vezane za pojam BAKA/ NENA (Otvorenim pitanjima usmjeravati učenike i na sadržaje iz predmeta Moja okolina, tema „Šira porodica“, kada se razgovaralo o ulozi i važnosti baka/ nena i djedova u životu svake porodice). Učenici navode asocijacije. Asocijacije povezati grafičkim prikazom **Mape uma**.

Upisati ključnu riječ (BAKA/ NENA) u sredinu komada papira pričvršćenog na tabli. Početi zapisivati riječi ili fraze koje učenici navode, a zatim povezivati pojmove za koje smatramo da se mogu povezati. Učiteljica će vezane pojmove upisivati u mapu i povezivati istom bojom. Kratka analiza mape uma.

Glavni dio:

Aktivnost 2. – Interpretacija pjesme

Izražajno čitanje – nastavnik čita pjesmu i pazi na način čitanja stihova pjesma (boja glasa, jačina, brzina/ tempo).

Aktivnost 3. – Globalna analiza pjesme tehnikom „Šest univerzalnih pitanja“.

Kome je pjesnik poklonio ovu pjesmu? Kako izgleda pjesnikova baka? Gdje to vidiš u pjesmi?

Koje osjećanje prevladava u tim opisima? Po čemu prepoznajemo sve stare ljude?

Šta je utkano u svaku bakinu boru?

Aktivnost 4. – Sadržajna analiza pjesme tehnikom „Kockarenje“ Učenici

nastavljaju analizu pomoću tehnike „Kockarenje“.

Učenici su podijeljeni u tri grupe (po šest učenika u grupi). Grupe sam formirala metodom „Izvlačenja brojeva“, grupa jedinica, dvojki i trojki.

Na svakoj površini kocke se nalaze brojevi koji označavaju određeni zadatak uz pomoć pitanja.

Na posebnom papiru – nastavnom listiću su napisani zadaci koji se odnose na tekst pjesme (zadaci su označeni brojevima od 1 do 6). Učenik baca kocku i dobija zadatak za rad. Svaki učenik je aktivan jer dobija svoj vlastiti zadatak, dio je tima i nema onih koji će ostati bez zadatka. Učiteljica vodi učenike kroz postupak odabiranja kockom. Najprije će učenici da razmisle, svako o svom zadatku, zatim pišu odgovore na listić sa zadatkom. Nakon pisanja, učenici razmjenjuju svoje odgovore u vezi svih šest zadataka na stranama kocke. Razmjenu riješenih zadataka odvijaju u paru.

Nakon diskusije, na papir u obliku kocke, svaki član grupe zapisuje svoje „dorađeno“ rješenje zadatka. Zatim će cijeloj grupi pročitati šta su napisali.

Cijela grupa razgovara o svakom zadatku i formiraju svoju mrežu kocke.

Zadaci za grupe:

• 1. OPIŠI

Kakva je pjesnikova baka? Navedi bakine vanjske i unutrašnje osobine!

Pronađi i napiši riječi koje se rimuju u pjesmi?

• **2. UPOREDI**

Uporedi pjesnikovu i svoju baku! Prikaži T-tabelom!

• **3. POVEŤI**

Šta je zajedničko tvojoj i pjesnikovoj baki, a po čemu se razlikuju? Prikaži Venovim dijagramom!

• **4. RAŠČLANI**

Šta je pjesnika navelo da napiše ovu pjesmu? Šta je mogao vidjeti, čuti, doživjeti? Prikaži strategijom Grozd!

• **5. PRIMIJENI**

Šta mislite, zašto bake vole svoje unuke? A, zašto unuci vole svoje bake? Navedi po tri razloga!

• **6. ZA/PROTIV**

Trebamo li pomagati bakama? Zašto? Napiši tri najvažnija razloga!

Svaka grupa treba svoje navode potkrijepiti navodima iz pjesme.

Aktivnost 6. – *Prezentacija rada grupa*

Radovi učenika – tehnika Kockarenje

Završni dio:

Aktivnost 5. – Tehnika pisanja – *Pisanje Akrostiha ili Činkvine*

U cilju formativne procjene i refleksije zamoliti učenike da pišu akrostih ili činkvinu na temu BAKA (vrijeme rada pet minuta), u pisanju mogu se koristiti pojmovima iz Mape uma (pravljena u fazi uvoda u učenje). Učenici koji žele pročitati će svoje radove (2–3 učenika), radove izložiti u razredu kako bi se pjesme mogle čitati – strategija Obilazak galerije.

Radovi učenika – tehnike Akrostih i Činkvina

Zaključna razmatranja

Kreativnost je jedna od osnovnih značajki ljudskosti po čemu se čovjek bitno razlikuje od drugih žvirih bića. U suvremenom svijetu kada su promjene tako česte i nepredvidive upravo oslanjanje na vlastitu kreativnost ima posebno značenje za život u svijetu koji se mijenja. U odgoju i obrazovanju ova činjenica još nije dovoljno shvaćena i nedovoljno se čini na mijenjanju postojeće nastave koja je više u funkciji gušenja nego poticanja kreativnosti. Danas znamo da kreativnost nije osobina samo nekolicine izuzetnih ljudi već svaki čovjek ima tu osobinu, koja može biti do različite mjere razvijena ili nerazvijena, ali isto tako korištena i neiskorištena.

Čovjek je kreativno biće. Kreator koji samo treba naučiti razviti svoje potencijale i koristiti svoje mogućnosti. Svaki čovjek ima mogućnost podijeliti s drugima svoje nove, drugačije, inovativne, nesvakidašnje kreativne ideje koje se mogu pozitivno odraziti na današnji svijet, unaprijediti ga i poboljšati. Na tom putu osobnog kreativnog razvoja djetetu su potrebni prvo roditelji koji će podupirati njegove ideje, poticati ga na istraživanje, na iznošenje svojih viđenja, svoga mišljenja, koji će ga poticati na maštu i na samostalno pronalaženje kreativnih rješenja za svakodnevne probleme s kojima se dijete susreće. Za djetetov dalji kreativni razvoj biti će odgovorna škola, odnosno njeni odgojno-obrazovni djelatnici koji bi trebali nastavu prilagoditi učenicima, pobrinuti se da razredna klima bude ugodna i opuštena, unijeti u nastavu kreativnog duha, ohrabrivati učenike, ponuditi učenicima brojne aktivnosti, te unijeti kreativne tehnike u sve nastavne predmete.

Usprkos sve većim zahtjevima i obvezama koje učitelji trebaju obavljati, bitno je da prije svega vole svoj posao. Kada je to tako, onda neće nedostajati ideja ni kreativnosti. Ponekad se nastavnicima može učiniti da je korištenje ovih tehnika gubitak vremena, s obzirom na

propisan plan i program, no one zasigurno mogu doprinijeti pozitivnom raspoloženju učenika, potaknuti ih na sudjelovanje, što i jest krajnji cilj, te prilikom aktivnosti, kod učenika stvoriti osjećaj zadovoljstva i pozitivnih stavova prema predmetu i školi općenito. Učenikov osjećaj uključenosti, na zanimljiv i izazovan način, smanjuje tjeskobu i dosadu, a može pozitivno utjecati i na učenikovu sliku o vlastitim sposobnostima te na povećanje samopoštovanja. Češće korištenje kreativnih tehnika u nastavi rezultira i većim zadovoljstvom učenika, što doprinosi boljem uspjehu.

LITERATURA

- [1] Bogнар, L. (2011). *Kreativnost u nastavi*. Napredak, 153 (1) 9-20.
- [2] Bogнар, L.; Somolanji, I. (2008). *Kreativnost u osnovnoškolskim uvjetima*. Tivot i škola, časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja, 54 (19), 87-94.
- [3] Bogнар, L. (2010). *Poticanje kreativnosti budućih učitelja u nastavi*. Osijek.
- [4] COI Step by Step (2006). *Projekat „Obrazovanje za pravično društvo“*. Radni materijal.
- [5] Dryden, G.; Vos, J. (2001). *Revolucija u učenju. Kako promijeniti način na koji svijet uči*. Zagreb: Educa.
- [6] Huzjak, M. (2006). *Darovitost, talent i kreativnost u odgojnom procesu*. Zagreb, Odgojne znanosti, 8 (1), 289-300.
- [7] Majl, A. (1968). *Kreativnost u nastavi*. Sarajevo: Izdavačko preduzeće „Svjetlost“.
- [8] Maksić, S. (2006). *Podsticanje kreativnosti u školi*. Beograd: Institut za pedagoška istraživanja.
- [9] Ozimec, S. (1987). *Odgoj kreativnosti*. Varaždin: Općinski Savez društva „Naša djeca“.
- [10] Stevanović, M. (1986). *Kreativnost nastavnika i učenika u nastavi*. Pula: Istarska naklada.
- [11] Šefer, J. (2005). *Kreativne aktivnosti u tematskoj nastavi*. Beograd: Institut za pedagoška istraživanja.

Esma Hasanbašić, Primary school : „ Ivan Goran Kovačić“

USING CREATIVE TECHNIQUES IN ONE TEACHER EDUCATION

Summary

*This work determines the definition of creativity, its techniques and the ways to use them in teaching. The author names the wide range of different teaching methods such as brainstorming, six hats, mind map, six multi-purpose questions, „ a game at dice“ etc. and points out the importance of using them in teaching. Those techniques encourage learners to develop their creative potentials and motivate them, of course. Two basic elements of creativity are: an individual sees, experiences and combines stuff and phenomenon in a completely new, different and unusual way. The other element includes individual who produces new, different and unusual ideas. The work emphasizes the importance of using creative techniques in the process of teaching because they ensure learners a completely new way of experiencing teaching material, help them to get involved and cooperate. The techniques also set their ideas free and help learners make something original and different. **KEY WORDS:** creativity, creative techniques, teacher, teaching*